

Wybrane gatunki reliktywnej flory glacialnej torfowisk Lubelszczyzny: stan wiedzy i perspektywy ochrony

Selected relict species of glacial flora of peat bogs in the Lublin region: state of knowledge and prospects for protection

Faustyna Wiszniewska, Barbara Banach-Albińska

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, Wydział Biologii i Środowiskowej

Studenckie Koło Naukowe Ekologów

faustynawiszniewska@gmail.com

Betula humilis

Salix lapponum

Brzoza niska to gęsty krzew osiągający wysokość od 50 do 200 cm, o wzniesionych gałęziach. Liście są eliptyczne do eliptyczno-jajowatych, długości 15–35 mm, z ostrymi ząbkami na brzegach. Kwitnie w kwietniu i maju. Występuje na torfowiskach niskich, podmokłych łąkach i w zaroślach wierzbowych. W Polsce znajduje się na południowej granicy zasięgu, a jego populacje są silnie pofragmentowane i nieliczne. Gatunek objęty jest ścisłą ochroną prawną i wymaga ochrony czynnej.

Skalnica torfowiskowa to wieloletnia roślina z rodziny skalnicowatych, osiągająca wysokość 10–40 cm. Liście są lancetowate, cało brzegie. Kwiaty żółte, na owłosionych szypułkach, obupłciowe, kwitną od lipca do września. Rośnie na torfowiskach, w Polsce spotykana w górach (Tatry) oraz na niżu. Gatunek objęty ścisłą ochroną, w Polsce uznawany za wymierający.

GLÓWNE ZAGROŻENIA DLA RELIKTYWNEJ FLORY GLACJALNEJ TORFOWISK LUBELSZCZYZNY:

1. **Osuszanie torfowisk** (melioracje rolnicze, obniżanie poziomu wód gruntowych, zmiana naturalnej retencji wodnej)
2. **Eutrofizacja siedlisk:** (spływ biogenów z pól, zmiana chemizmu wód torfowiskowych)
3. **Sukcesja wtórna i zarastanie** (ekspansja drzew i krzewów, zacienienie i wypieranie roślin światłolubnych)
4. **Fragmentacja i izolacja siedlisk** (zanik łączności między stanowiskami, utrudniona wymiana genów i kolonizacja nowych mikrosiedlisk)
5. **Zmiany klimatyczne** (wzrost temperatur i częstsze susze, zmniejszenie stabilności warunków hydrologicznych)
6. **Zanikanie roślin żywicielskich (dla półpasożytów)** - szczególnie istotne dla *Pedicularis sceptrum-carolinum*
7. **Brak aktywnej ochrony i zaniedbania w zarządzaniu** (brak działań restytucyjnych, niewystarczający monitoring stanu populacji)
8. **Presja antropogeniczna**

Pedicularis sceptrum-carolinum

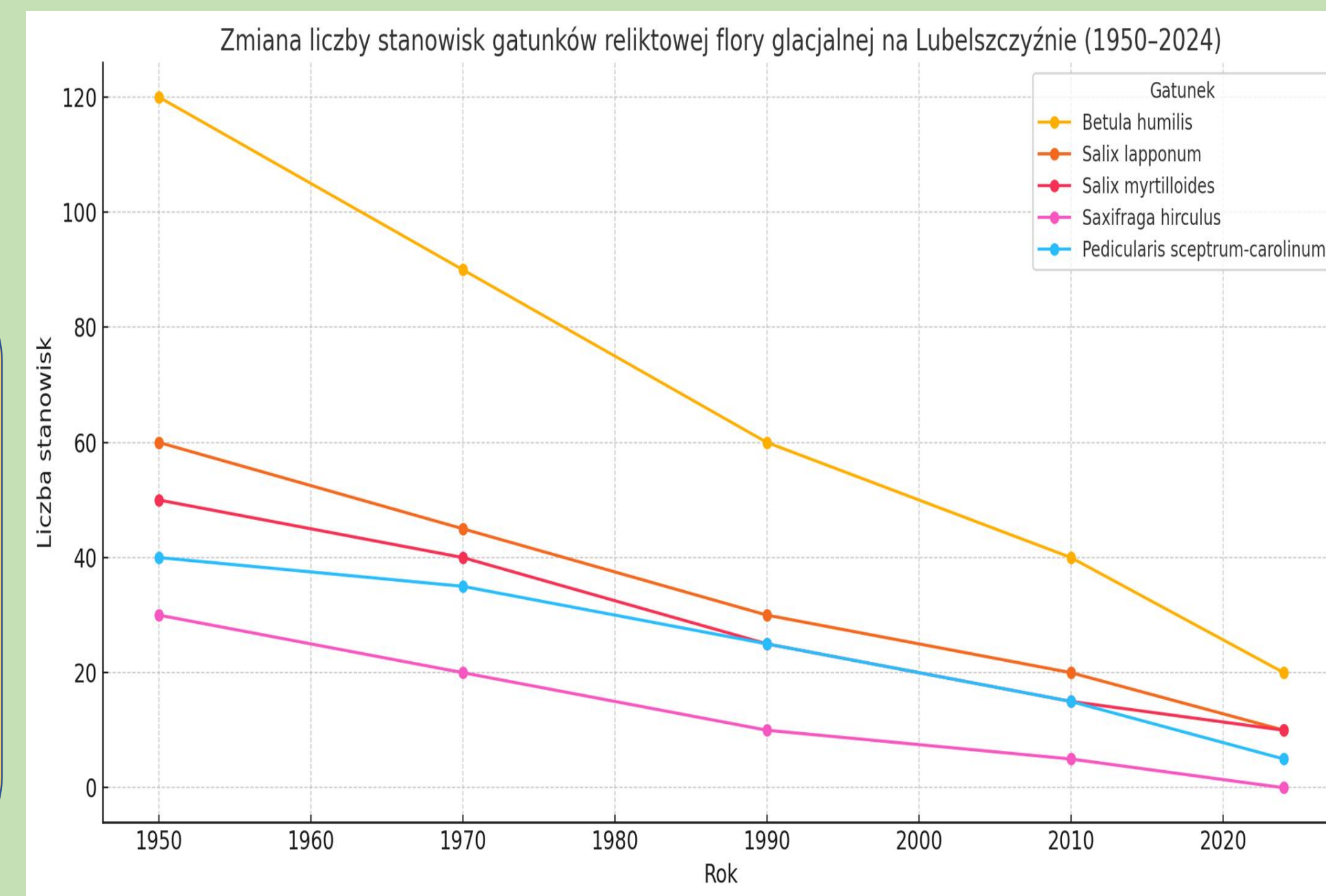

Salix myrtilloides

Gnidosz królewski (*Pedicularis sceptrum-carolinum* L.) to półpasożytnicza bylina torfowiskowa z rodziny zarzawowatych (Orobanchaceae), występująca na torfowiskach przejściowych i zasadowych. Osiąga do 80 cm wysokości, a jej charakterystyczne, purpurowe kwiaty zebrane są w gęsty kwiatostan. Gatunek pasożytuje głównie na turzycach i wełniakach, jednocześnie prowadząc fotosyntezę. W Polsce jest reliktem glacialnym i występuje bardzo rzadko – na Lubelszczyźnie zachował się jedynie na kilku stanowiskach. Jego populacje są zagrożone przez sukcesję roślinną, eutrofizację oraz zmiany stosunków wodnych. Z tego względu objęty jest ścisłą ochroną gatunkową i uznany za gatunek zagrożony. Dla jego ochrony kluczowe jest utrzymanie odpowiednich warunków siedliskowych oraz monitoring znanych

Wierzba borówkolistna to niewielka krzewinka dorastając do 50 cm wysokości, z pełzającymi i zakorzeniającymi się pędami. Liście na młodych gałązkach są owalne na starszych zaostrome na wierzchołku. Rośnie na torfowiskach przejściowych i niskich o odczynie kwaśnym, w zaroślach łozowych i wilgotnych borach. W Polsce występuje na pojezierzach oraz na Polesiu i Roztoczu. Na Lubelszczyźnie potwierdzona w Poleskim Parku Narodowym. Populacje są niewielkie, liczą od kilku do kilkudziesięciu pędów. Głównym zagrożeniem są zmiany stosunków wodnych i osuszanie torfowisk.

WYBRANE ŹRÓDŁA LITERATURY

- Baryła, R., & Fijałkowski, D. (1995). Roślinność naczyniowa jezior i torfowisk w rejonie Poleskiego Parku Narodowego i jego otuliny. In: Radwan, S. (Ed.), *Ochrona ekosystemów wodnych w Poleskim Parku Narodowym i jego otulinie* (pp. 79–84). Lublin: TWWP.
- Chrski, M., & Danielewicz, W. (2008). *Salix myrtilloides* in north central Poland. Distribution, threats and conservation. *Dendrobiology*, 60, 3–9.
- Chrzanowska, A., & Jadwiszczak, K. A. (2015). Disappearing population of *Betula humilis* Schrk. on the Maliszewskie Lake, NE Poland. *Biodiversity: Research and Conservation*, 37, 69–73.
- Fijałkowski, D. (1958). Badania nad rozmieszczeniem i ekologią wierzby lapońskiej (*Salix lapponum* L.) na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim. *Fragmenta Floristica et Geobotanica*, 3(2), 89–103.
- Jadwiszczak, K. A., Banaszek, A., Jabłońska, E., & Sozinov, O. V. (2011). Could *Betula humilis* have survived the last glaciation at a current margin of its distribution? Testing the hypothesis of a glacial refugium using nuclear microsatellites. *Plant Systematics and Evolution*, 297, 147–156.
- Pogorzelec, M. (2008). Influence of chosen environmental abiotic factors on *Salix lapponum* L. populations functioning in Polesie Lubelskie Region. *Polish Journal of Environmental Studies*, 17(4), 139–144.
- Pogorzelec, M., & Banach, B. (2008). The downy willow (*Salix lapponum* L.) population on the peat bog near Lake Bikcze (Łęczyńsko-Włodawskie Lakeland). *Acta Agrobotanica*, 61(1), 91–97.
- Pogorzelec, M. (2009). Downy willow (*Salix lapponum* L.) as a component of different phytocoenoses in Polesie National Park. *Acta Agrobotanica*, 62(1), 107–116.
- Pogorzelec, M. (2010). *Salix lapponum* L. (Downy willow) in stands under anthropopressure in the Łęczna-Włodawa Lakeland. *Acta Agrobotanica*, 63(1), 47–54.
- Pogorzelec, M., & Banach, B. (2008). The occurrence of rare and protected plant species on the peat bog near Lake Bikcze (Łęczyńsko-Włodawskie Lakeland). *Acta Agrobotanica*, 61(2), 113–120.
- Pogorzelec, M., & Serafin, A. (2015). Assessment of chosen reproductive cycle processes and genetic diversity of *Salix myrtilloides* L. in wetlands of Polesie Lubelskie. *Polish Journal of Ecology*, 63(2), 291–303.
- Pogorzelec, M., Banach-Albińska, B., Serafin, A., & Szczurowska, A. (2014). Population resources of an endangered species *Salix lapponum* L. in Polesie Lubelskie Region (eastern Poland). *Acta Agrobotanica*, 67(4), 81–86.
- Pogorzelec, M., Nowosielski, J. (2006). The *Salix lapponum* L. (downy willow) among-population genetic diversity in the Polesie Lubelskie Region. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio B*, 61(4), 99–106.
- Pogorzelec, M., Serafin, A., Banach-Albińska, B., Szczurowska, A., Parzymies, M., & Bronowicka-Mielniczuk, U. (2016). Pollen viability of *Salix myrtilloides* L. – an endangered species in Poland. *Acta Agrobotanica*, 69(4), 1–8.
- Stachurska-Swakoń, A., Wołkowycki, D., & Kucharczyk, M. (2014). *Pedicularis sceptrum-carolinum* L. Gnidosz królewski. In: *Polska czerwona księga roślin*, 454–456.
- Urban, D., & Gawlik, J., Radwan, S. (2003). The degree of differentiation in plant communities in different types of peatbogs. In: Radwan, S. (Ed.), *Przyrodnicze podstawy ochrony i odnowy ekosystemów wodno-torfowiskowych w obszarze funkcjonalnym Poleskiego Parku Narodowego na tle antropogenicznych przekształceń środowiska przyrodniczego*, *Acta Agrophysica*, 91, 166–178. Lublin: Institute of Agrophysics, Polish Academy of Sciences.
- Urban, D., & Wawer, M. (2001). *Salix lapponum* L. i *S. myrtilloides* L. w okolicach Sobiboru na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio E*, 56, 83–93.
- Vittoz, P., Wyss, T., & Gobat, J.-M. (2006). Ecological conditions for *Saxifraga hirculus* in Central Europe: a better understanding for a good protection. *Biological Conservation*, 131(4), 594–608.
- Welch, D. (2002). The establishment of recovery sites for *Saxifraga hirculus* L. in NE Scotland. *Botanical Journal of Scotland*, 54(1), 75–88.
- Wróblewska, A. (2013). High genetic diversity within island-like peripheral populations of *Pedicularis sceptrum-carolinum*, a species with a northern geographic distribution. *Annales Botanici Fennici*, 50(5), 449–456.

Saxifraga hirculus